

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Andrea Fekete

**OBRAZOVNA ULOGA TELEVIZIJE U ŽIVOTU UČENIKA
MLAĐE ŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**OBRAZOVNA ULOGA TELEVIZIJE U ŽIVOTU UČENIKA
MLAĐE ŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Medijska kultura

Mentorica: doc. dr. sc. Valentina Majdenić

Sumentorica: dr. sc. Vedrana Živković Zebec, viši asist.

Studentica: Andrea Fekete

Matični broj: 0267023015

Modul: B

Osijek, srpanj 2016.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	V
SAŽETAK.....	VII
UVOD	1
1. MEDIJI.....	2
2. TELEVIZIJA KAO MASOVNI MEDIJ.....	3
2.1. Prednosti i nedostaci televizije	3
2.2. Povijest televizije.....	4
2.3. Povijest televizije u Hrvatskoj.....	4
3. ULOGA TELEVIZIJE	5
3.1. Obrazovna uloga televizije	5
3.2. Odgojna uloga televizije.....	6
4. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVAČKA SAZNANJA	9
4.1. Istraživanje o korištenju i utjecaju medija na učenike mlađe školske dobi	10
5. TELEVIZIJSKI PROGRAMI U HRVATSKOJ	13
5.1. Televizijski sadržaji	13
5.2. Analiza televizijskih programa	13
5.2.1. HRT 1.....	14
5.2.2. HRT 2.....	14
5.2.3. RTL	15
5.2.4. RTL Kockica	15
5.2.5. Nova TV	16
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	18
6.1. Cilj istraživanja	18
6.2. Problemi i hipoteze istraživanja.....	18
6.3. Instrument i obrada podataka	18
6.4. Struktura uzorka.....	19

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	20
8. RASPRAVA ISTRAŽIVANJA.....	29
9. ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA	33
PRILOZI.....	36

SAŽETAK

Svijet u kojem živimo omogućuje nam dostupnost informacija izvan okvira naše zajednice i kulture. Prisutnost medija u različitim aspektima društvenog života izazvala je zanimanje brojnih stručnjaka i postala predmetom istraživanja. Televizija ima važno mjesto u našoj suvremenoj kulturi i od svog otkrića temeljito je izmijenila život zajednice. Zbog svoje uloge i važnosti koja joj se dodjeljuje u obrazovanju i oblikovanju društvenih vrijednosti, televizija će uvijek ostati nedovoljno istraženo područje.

Diplomski rad rezultat je provedenog istraživanja kojim se ispitala obrazovna uloga televizije u životu učenika mlađe školske dobi. U skladu s analizom televizijskih programa i rezultatima dosadašnjih istraživanja, postavljeni su problemi i hipoteze istraživanja. Provedenim istraživanjem, osim primarnog cilja, željelo se još ispitati koliki je interes učenika za gledanje televizije, koliko dnevno provedu pred malim ekranima, koje televizijske programe i kakav sadržaj gledaju. Istraživanje je provedeno u ožujku i travnju 2015. godine, a za prikupljanje podataka koristio se anketni upitnik koji je sadržavao pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Uzorak od 32 ispitanika činili su učenici četvrtih razreda osnovne škole u okolici Osijeka.

Ključne riječi: televizija, obrazovni sadržaji, obrazovna uloga televizije, učenici mlađe školske dobi

UVOD

Čovjek je društveno biće i kao takav teži da bude prihvaćen u zajednici. Zanima ga što se događa oko njega te informiranjem o važnim događajima dobiva osjećaj sudjelovanja u njima. U 21. stoljeću važan pokretač socijalizacije, između ostaloga, postala je televizija. Unatoč pojavi novih i već postojećih medija, televizija je i dalje vrlo popularan medij i svakodnevno zaokuplja vrijeme svojih gledatelja neovisno o dobnoj skupini. Gledajući televiziju, djeca mogu biti izložena pozitivnim, prosocijalnim sadržajima, ali i štetnim i tzv. ispraznim sadržajima. Oni mogu obogatiti ili razoriti našu realnost, a ishod će biti posljedica poznavanja medija i višeslojne mogućnosti tumačenja.

Tema diplomskog rada je *Obrazovna uloga televizije u životu učenika mlađe školske dobi*. Cilj rada bio je provesti istraživanje i ispitati obrazovnu ulogu televizije. Osim rezultata dosadašnjih istraživanja, teorijska polazišta u literaturi bila su okosnica za postavljanje problema i hipoteza istraživanja. Svjesni smo da je danas nemoguće razmatrati bilo kakve aspekte života djece i mladih izvan konteksta utjecaja medija. Djeca svakodnevno provode vrijeme pred televizorom, a odabir za pisanje ove teme i provođenja istraživanja proizašao je iz potrebe da se utvrdi provode li djeca kvalitetno većinu vremena pred malim ekranima gledajući sadržaje obrazovnog karaktera.

Prvi dio ovoga rada usmjeren je na upoznavanje pojma medija, televiziju kao jedan od najutjecajnijih medija od svojih početaka do danas, različite uloge televizije, analizu televizijskih programa i sadržaja dostupnih na njima. Drugi dio rada usmjeren je na prikaz rezultata istraživanja koji nam daje jasnu predodžbu o interesu učenika za gledanje televizije u slobodno vrijeme, dnevnoj količini vremena provedenog pred malim ekranima, sadržajima koje učenici gledaju, prepoznavanju obrazovnih sadržaja u odnosu na zabavne i informativne.

1. MEDIJI

Kako bismo mogli govoriti o televiziji kao o utjecajnom mediju današnjice, treba definirati što oni jesu i što se smatra medijima. Zakon o medijima iz 2004. godine navodi da se pod medijima podrazumijevaju: novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike (Narodne novine, 2004). Prijenosnici su poruka i masovno dostupni u svijetu koji nas okružuje. *Mediji bi poglavito trebali biti u službi istine, pravde, poštenja, mira, ljubavi, solidarnosti, i to i u informativnome programu, i u umjetničkim sadržajima, obrazovnima, dokumentarnima, ali i zabavnima* (Mikić, 2015). Ne možemo zatvoriti oči i uši, isključiti se i praviti da ne postoje. Nemoguće ih je isključiti iz naših života, moramo ih prihvatiti i pronaći ono najbolje što nam mogu pružiti za razvoj osobe, moralnih vrijednosti i osobni napredak.

Masovni mediji mogu se podijeliti u dvije velike skupine. Prva skupina su komercijalni mediji koji su u privatnom vlasništvu i ostvaruju svoj profit prodajom svojega prostora oglašivačima. Druga skupina su tzv. ozbiljni, elitni mediji koji nisu, prije svega, profitno orijentirani. Ozbiljni mediji trebaju služiti javnosti i svakodnevno informirati gledatelje o događajima iz svijeta koji ih okružuje, a u konačnici oni su tu za javno dobro. Pokazuju jednako zanimanje za velike i važne događaje kao i za one koji zanimaju tek manji dio javnosti. Njihova strategija očituje se u kvaliteti sadržaja. S druge strane, komercijalni mediji uglavnom se očituju u zaradi. Njihov cilj pridobiti je što veće zanimanje javnosti i pri tome ne biraju sredstva. Osobito treba naglasiti senzacionalizam koji sve više dobiva na značenju (Košir i sur., 1999). Sve je veći broj manipulacija potrebama mladih putem različitih medija. Javlja se i brojni problemi, osobito kod suvremenih medija. Poticanje nasilja (fizičkog i psihičkog), kriminalnih radnji, jezične nekulture te opsjednutost nekim vidom zabave (Mikić, 2015).

John Reith, utemeljitelj BBC-ja, navodi tri odlike kvalitetnih medijskih sadržaja, a to su informiranje, obrazovanje i zabava.¹ Usvajanjem tih informacija, navika i vještina obogaćujemo svoje znanje. Može se zaključiti da se do danas uspjela dokazati isključivo činjenica da utjecaj masovnih medija ovisi o stupnju i načinu na koji ih primatelji rabe (Mikić, 2015).

¹ John Reith – I. Beginnings. <http://www.bbc.co.uk/historyofthebbc/research/culture/reith-1>

Pribavljeno 15.5.2016., sa

2. TELEVIZIJA KAO MASOVNI MEDIJ

U 20. stoljeću pojavljuje se medij koji donosi, uz vijest i sliku, potpuno novu dimenziju. Slika, tekst, zvuk i pokret koji se sjedinjuju u jednu cjelinu imaju veliki utjecaj na populaciju kojoj se prezentira. Bez dvojbe, televizija je toliko prisutna u našim domovima da je postala kao novi član obitelji. Djeca se s televizijom susreću od svojih najranijih dana. Nemoguće je dijete izolirati od utjecaja televizije. Šarenilo boja, slike i likovi privlače dječju pozornost iako još uvijek nisu ni svjesni njezine uloge. Odrastanjem televizija postaje sastavni dio njihovih života. Imaju svoje omiljene serije, emisije, crtane filmove i likove zbog kojih napuštaju igru i druženje s vršnjacima. Nedostatak vremena i zaposlenost roditeljima često ne ostavljaju dovoljno vremena za svoju djecu i njihove potrebe te oni mogu u televiziji pronaći svog novog prijatelja.

Vratimo li se u prošlost, televizija je već 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća bila najutjecajniiji medij. Obitelji tada uglavnom nisu posjedovale računala, a mobiteli su bili rijetkost. Televizijski ekrani su bili debeli i teški, a slika crno-bijela (Brusić i sur., 2015). Sve navedeno suprotno je od onoga što danas možemo vidjeti u obiteljskim domovima. Ostanemo li još malo u prošlosti, obiteljski domovi uglavnom su imali samo jedan TV uređaj gdje su svi zajedno gledali televizijski program. Televizijski sadržaji emitirali su se nekoliko sati dnevno, a danas su svi programi popunjeni 24 sata tijekom cijele godine.

Novine, preteča svih današnjih medija, kao i časopisi, knjige ili bilo koja tiskovina omogućuju nam čitanje te vizualizaciju lika. Kada slušamo informacije i događaje na radiju, najčešće to čujemo i zaboravimo jer nismo vizualizirali. A televizija nam omogućuje i jedno i drugo – i vizualnu i auditivnu komponentu. Osjećaj prisutnosti, blizine i zaokupljenosti samo su neke od karakteristika koje nam pruža gledanje televizije (Košir i sur., 1999).

2.1. Prednosti i nedostaci televizije

Iako je neosporno da je televizija najmoćniji masovni medij, može se govoriti o njezinim prednostima, ali i nedostacima.

Prednosti televizije kao medija su:

- spajanje oblika, pokreta i zvuka kako bi se pridobila publika i imala značajan utjecaj na gledatelje (vizualni i zvučni efekti)
- sve veća dostupnost TV prijemnika u svakom kućanstvu te brzo širenje informacija
- dostupnost sve većeg broja različitih televizijskih programa, što omogućuje veću fleksibilnost u izboru sadržaja (Kesić, 1997).

Nedostatci televizije kao medija su:

- sve veći broj televizijskih kanala dovodi do ponavljanja sadržaja i natrpanosti programa
- izloženost publike sve većem broju reklamnih poruka
- pojava drugih masovnih medija dovodi do smanjenja broja gledatelja i gledanosti televizijskih programa
- veliki utjecaj na emocije gledatelja pa postoji mogućnost zloupotrebe odnosno manipulacija u političke i druge svrhe (Kesić, 1997).

2.2. Povijest televizije

Rastavljanje slike na predajniku na mnogo pojedinačnih točaka, koje elektronski prijenosnik u prijammiku ponovno sastavlja u jednu sliku, zamislio je kao osnovnu ideju televizije Paul Nipkow. Svoj pronalazak prijavio je 1884. godine u Berlinu. Javnosti je prvi put predstavljena elektronska televizija 1931. godine na berlinskoj izložbi. Narednih godina najrazvijenije države započele su s emitiranjem televizijskog programa (Košir i sur., 1999).

2.3. Povijest televizije u Hrvatskoj

Profesor Tehničkog fakulteta u Zagrebu, Josip Lončar, u kolovozu 1930. godine uspio je konstruirati prijammnik kojim je primao televizijske signale postaja u Berlinu i Londonu. Zagrepčani su prvi susret s televizijom imali nekoliko godina kasnije, točnije 1939. godine. Na Zagrebačkom velesajmu posjetitelji su mogli svakodnevno prije i poslijepodne gledati desetominutni televizijski program. Stanovnici grada već tada su bili upoznati s tom čudesnom napravom i nisu tada ni bili svjesni da će ona obilježiti vrijeme koje dolazi. Nakon 20-ak godina emitiran je prvi eksperimentalni televizijski program. 15. svibnja 1956. godine u čast obljetnice rada Radio Zagreba na tridesetak televizijskih prijammnika mogao se pratiti prijenos programa austrijske televizije (Košir i sur., 1999).

3. ULOGA TELEVIZIJE

Televizija je od najranijih dana medij broj jedan za djecu i vrijeme će pokazati hoće li njezinu ulogu preuzeti neki „medijski konkurenti“ poput interneta koji je dostupan na pametnim telefonima, tabletima i računalima. Otkrićem televizije, život suvremenog čovjeka izmijenio se iz temelja. Obiteljska druženja danas su nezamisliva bez televizije. Televizija je postala sastavni dio obavljanja svakodnevnih aktivnosti. Televiziju gledamo dok jedemo, radimo, učimo, odmaramo. Kako navodi Mlinarević (2004.), televizija je preuzela velik dio uloga koje su pripadale raznim kulturnim institucijama u prošlosti, odgojno-obrazovnim institucijama i obiteljima.

3.1. Obrazovna uloga televizije

Učenje je složen proces usvajanja novih znanja, vještina i navika. U ljudskoj prirodi je da čovjek od rođenja uči i proširuje svoje znanje, a televizija mu u tome može pomoći svojim obrazovnim programom. Obrazovna uloga televizije prepoznala se već u prvim desetljećima redovitog televizijskog programa. Već 80-ih godina Pletenac i Plemenčić navode obrazovne potencijale televizije i pozitivne utjecaje na djecu. *U širem smislu, to je svaki program kojemu je cilj da pouči, da pruži znanja i da proširi spoznaje, odnosno da potiče razvijanje raznovrsnih sposobnosti* (Pletenac, 1986:23). Televizija može imati i povoljan utjecaj na razvoj intelektualnih sposobnosti. Može obogatiti spoznaju svijeta (učenje i otkrivanje novih kultura, pojava, običaja), upoznavanje različitih zemalja i ljudi. Osim toga, televizijski sadržaji mogu probuditi maštu i razvijati kreativnost te aktivirati procese mišljenja i pamćenja. Razvoj kreativnosti može se očitovati u sadržaju koji poučava gledatelje kako da sami nešto izrade ili naprave. Pletenac (1986.) navodi kako učenici koji redovito prate televizijski program za djecu, a djelomično i za odrasle, vladaju većim obimom riječi, usavršavaju govorni izraz i lakše komuniciraju sa svojom okolinom. Također treba istaknuti da djeca posredstvom televizije mogu naučiti strane jezike.

Kada je u pitanju znanost, emitiranjem emisija znanstvenog karaktera, televizija može pridonijeti njenoj popularizaciji. Obrazovni efekti medija koji se mogu postići u emisijama na televiziji u mnogo slučajeva veći su i stvarniji nego što se to može postići promatranjem prirode „golim okom“ i eksperimentom (Plemenčić, 1982). Učenici mlađe školske dobi tako mogu „otići“ na mjesta nastanka brojnih otkrića, udaljene otoke te upoznati biljni i životinjski svijet s kojim se nemaju prilike susresti u svome okruženju. Osim toga, emisije takvog karaktera mogu učenike uvesti u unutrašnjost laboratorija u kojima se pripremaju i ostvaruju suvremeni znanstveni projekti (Pletenac, 1986). Zbog

toga, kao i zbog specifičnih mogućnosti televizijskog medija, televizija će kao svojevrsni „eksperimentalni postupak“ pomoći i općem podizanju obrazovne razine kod djece, ali i kod odraslih da shvate prirodna zbivanja (Plemenčić, 1982). Različitim prirodnoznanstvenim emisijama podići će kod učenika svijest o očuvanju okoliša te shvatiti prirodna zbivanja koja ih okružuju. Neki sadržaji u različitim emisijama mogu uputiti i na važnost zdravog načina života te popularizirati bavljenje sportom.

Moguće je proučavati povijest putem dokumentarnih emisija i filmova. Fizički se ne možemo vratiti u prošlost, ali u prošlo se vrijeme možemo vratiti i interpretirati ga uz pomoć znanstvenih rekonstrukcija i rezultata istraživanja. Događaji i osobe koji su ostavili trag u našoj povijesti trebaju ostati zapamćeni i to je jedan od načina na koji nove generacije mogu biti upoznate s njima. Emisije mogu odvesti dijete i u druge elemente povijesti, koje se očituju u stvarima (stare kuće, pokućstvo, novac i drugi predmeti), a zatim i u zapisima i povijesnim knjigama (Plemenčić, 1982). Obrazovne emisije namijenjene za učenike mlađe školske dobi na jednostavan, lak i pristupačan način mogu učenicima približiti teme koje su povezane sa školskim gradivom. Važnost televizije ogleda se u povezivanju nastavnog sadržaja sa sadržajima iz života.

Danas su obrazovne mogućnosti televizije još i veće. Zahvaljujući velikom izboru raznovrsnih sadržaja, gledatelji mogu dobiti nove informacije o temi koja im je poznata te ih brzo i efikasno uklopiti u svoje prethodno znanje. Dostupnost specijaliziranih programa dodatno pridonosi sve većim obrazovnim mogućnostima televizije jer obuhvaća emisije koje su programskim planovima namijenjene određenom dijelu gledateljstva i emitiraju sadržaje određene tematike.

3.2. Odgojna uloga televizije

Odgoj je proces kojim se razvijaju pozitivne osobine ličnosti te karakterne i društvene vrijednosti. Utvrđeno je da odrasli i njihov svijet snažno utječu na dijete. Oni mogu predstavljati uzore s kojima se dijete identificira i koje oponaša (Pletenac, 1986). Dijete mogu privlačiti uzori poštenja, borbe za pravdu, životni optimizam, prijateljstvo, nesebičnost, ali također mogu ga privlačiti i uzori nepoštenja, kriminala, sebičnosti i destrukcije. Pletenac (1986.) u svojoj knjizi nastoji naglasiti da način djetetova shvaćanja ovisi o tome kakva je odgojna situacija u sredini u kojoj dijete živi, koliko su roditelji svjesni svoje uloge odgajatelja i koliko nastoje dijete usmjeravati prema pozitivnim idealima svojim vlastitim ponašanjem, izborom programa i razgovorima.

Mediji kod djece i mladih potiču radoznalost, razvijaju intelekt, emocije i mišljenja. Vrlo je značajno i korisno što nam mediji događaje mogu približiti i brzo nas informirati. U svojoj programskoj strukturi mediji imaju korisnih odgojno-obrazovnih sadržaja (Mikić, 2015). Oni utječu i na dječja ponašanja, stvaranje vizije svijeta i života te oblikovanje identiteta (Mandarić, 2012). Mikić (2015.) navodi da medijsko društvo sa sobom donosi i brojne probleme. Širenje fizičkog i psihičkog nasilja, poticanje kriminalnih radnji, širenje pornografije, stvaranje situacija otuđenosti i pasivizacije, potiskivanje čitanja, manipulacije, samo su neki medijski „grijesi“ koje je gotovo nemoguće kontrolirati zbog slobodnog i nezaustavljivog širenja medijskog društva. Televizijski sadržaji, osim što obiluju nasilnim scenama, mijenjaju način percepcije stvarnosti i ozbiljna su zapreka razlučivanju mašte od stvarnosti, osobito kod djece (Mandarić, 2012).

Plemenčić (1982.) navodi kako nema sumnje da je u organiziranom i osmišljenom odgojnom postupku televizija izvanredno sredstvo i pomoćnik u odgajanju. Televizija može stvarati one i onakve modele svijeta pomoću kojih će dijete brže prodirati u njegove „tajne“, ali i poticati njegove vlastite aktivnosti i pomoći mu pri odabiru. Problem može nastati kada su djeca prepuštena sama sebi. Potrebno je što više promovirati kvalitetan televizijski sadržaj te zajedno s djecom odabrati što će gledati. Treba poticati djecu kako bi shvatili da se s pomoću televizije može učiti te da ona nije samo sredstvo za zabavu već može biti i način učenja i komuniciranja. Ne znači to, dakako, da bi je valjalo shvatiti kao medij s nekakvim isključivim zadatkom da odgaja i obrazuje masu, u smislu nekog apsolutnog pedagogiziranja čovjekove okoline. Naprotiv, valja i od televizije, kao i od drugih medija, zahtijevati visoke stvaralačke, pa i umjetničke domete. Radi se, u prvom redu, o kulturnom i stvaralačkom programu, kojemu će imanentna biti i obrazovna komponenta (Plemenčić, 1982).

Promatrajući s odgojnog aspekta, mediji predstavljaju pravi izazov. Najbolje sredstvo protiv manipulacije medija i njihove zloupotrebe jest stjecanje medijskih kompetencija (Mandarić, 2012). Različite emisije koje učenici mlađe školske dobi prate na televizijskim programima ne utječu na sve njih jednako. Djeca na televiziji gledaju raznovrsne žanrove, a da bi se znalo što, koliko, kada i zašto gledaju važno je medijsko opismenjavanje. Bez poznavanja i ovladavanja medijima nemoguće je razumjeti svijet u kojem živimo (Blažević, 2012). Medijski obrazovana osoba dobro je informirana o temama dostupnim u medijima, svjesna je kontakta s njima te shvaća njihov utjecaj na stil života i vrijednosti. Učenike osnovnoškolskog uzrasta može se opismeniti i putem medijskog obrazovanja kako bi razlikovali dobre od loših medijskih sadržaja (Tolić, 2009).

Istodobno razvijanje emocionalne i medijske pismenosti (kritičko korištenje medija, spoznavanje opasnosti i načina zaštite prilikom korištenja medija) donosi optimalne rezultate za djecu i njihovu okolinu pa im omogućuju lakše snalaženje u odnosima s medijima. Za pravilnu upotrebu medija proizlazi potreba za pravovremenim razvijanjem medijskih kompetencija. Nužno je razgovarati s djecom o medijima, poznavati ciljeve medija, ispravno tumačiti medijske sadržaje i u konačnici biti medijski opismenjen (Brusić i sur., 2015). Često se odgoj za medije svodi na zaštitu od negativnih utjecaja, a manje pažnje se posvećuje odgoju za kritičko promišljanje i zrelo filtriranje medijskih mogućnosti i sadržaja (Mandarić, 2012). Od najranije dobi djeci treba omogućiti odgoj za zrelo i odgovorno korištenje medija, a ne zabraniti korištenje istih.

4. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVAČKA SAZNANJA

Proučavanjem literature i mrežno dostupnih radova, može se zaključiti da se istraživanju odnosa djece i medija danas pristupa s različitih stajališta i s različitim ciljevima.

S obzirom da se televizijska mreža najbrže širila u SAD-u, istraživanja i rasprave najprije su započete tamo. Svakodnevno je bilo sve više kućanstava gdje se televizijski program pratio gotovo svaki slobodni trenutak. Televizijske korporacije pokretale su brojna istraživanja kako bi utvrdili koji dio populacije gleda televiziju, u koje vrijeme, s kojim ciljem i koliko sati tjedno (Pletenac, 1986). Američko istraživanje iz 1999. godine (D. Roberts, U. Foehr, V. Rideont i M. Brodie) ispituje koliko se djeca koriste različitim medijima i polaze od teze da su mediji potencijalno važan socijalni agens. U istraživanju su sudjelovala djeca u dobi od dvije do 18 godina, ali ovi rezultati usmjereni su na skupinu djece između 8 i 13 godina. Rezultati pokazuju da opremljenost američkih kućanstava medijima ovisi o materijalnom standardu obitelji i da televiziju više gledaju djeca iz siromašnijih i niže obrazovanih obitelji. Korištenjem svih masovnih medija sklonija su djeca s lošijim školskim uspjehom. Američka djeca najčešće gledaju televiziju od svih medija i to sama ili s vršnjacima. Uglavnom gledaju dječji i obrazovni program te humoristične serije (Ilišin, 2003).

Istraživanja pokazuju da engleska i njemačka djeca gledaju televiziju prosječno tri sata na dan, a američka još više. Istraživanje provedeno u Sloveniji 1996. godine na uzorku od 2016 ispitanika starosti između 10 i 75 godina, pokazuje da je televizija najprivlačniji medij, a iza nje računala te potom video. Pisani mediji već tada odlaze u povijest (Košir i sur., 1999).

Istraživanje o ulozi medija u svakodnevnom životu djece u Hrvatskoj provedeno je 2000. godine na uzorku od 1000 učenika osnovnih škola od 5. do 8. razreda. Rezultati istraživanja pokazuju da je korištenje različitih medija, osim druženja s vršnjacima, najčešća aktivnost u slobodnom vremenu djece. Najkorišteniji medij je televizija, a djeca najčešće gledaju filmski program i kvizove. Samo 4% djece vrlo rijetko gleda televiziju, dok 37% televizijski program gleda do dva sata dnevno. Tri sata dnevno televiziju gleda 24% učenika, a 33% više od tri sata. Na temelju medijskih sadržaja što ih djeca najviše koriste, zaključeno je da mediji imaju ponajprije zabavnu funkciju, ali uz naznake da je njihova obrazovna uloga veća nego kod odrasle populacije (Ilišin, 2003).

Istraživanjem provedenim u rujnu 2013. godine u dvjema osnovnim školama u Osječko-baranjskoj županiji, Vedrana Živković Zebec i Ana Jaman ispitivale su, između

ostaloga, načine provođenja slobodnog vremena učenika i njihove interese. U istraživanju su sudjelovali učenici viših razreda osnovnih škola. Učenici su trebali rangirati ponuđene načine provođenja slobodnog vremena (televizija, računalo, knjiga, časopis, neposredna komunikacija s prijateljima). Rezultati su pokazali da učenici najradije vrijeme provode družeći se prijateljima izvan kuće. Nadalje, drugi najdraži način provođenja slobodnog vremena jest uporaba računala, a potom gledanje televizije. Gotovo 50% učenika dnevno provodi 3 i više sati uz elektroničke medije, odnosno 46,63% učenika dnevno gleda televiziju više od 3 sata (Živković Zebec i Jaman, 2015).

AEM (Agencija za elektroničke medije) i UNICEF, 2014. godine, proveli su istraživanje na uzorku od 1000 roditelja koji su odgovarali o navikama 1561 djeteta u dobi do 17 godina. Roditelji procjenjuju da 56% djece dnevno provede 1-3 sata pred televizijom, a prema podacima o gledanosti djeca gledaju TV oko 3 sata dnevno. Prema izjavama roditelja, djeca najviše vole gledati crtane filmove (70%) i emisije za djecu (36%). Djeci do 12 godina najdraži su crtani filmovi, a djeci starijoj od 12 godina sportske i glazbene emisije. Roditelji često donose odluke o tome smije li dijete nešto gledati ako je ono mlađe od 12 godina. Prema podacima o gledanosti, 50% vremena pred televizijom djeca provode bez prisustva odrasle osobe (UNICEF, 2015). U prilogu 2 mogu se vidjeti potpuni rezultati istraživanja.

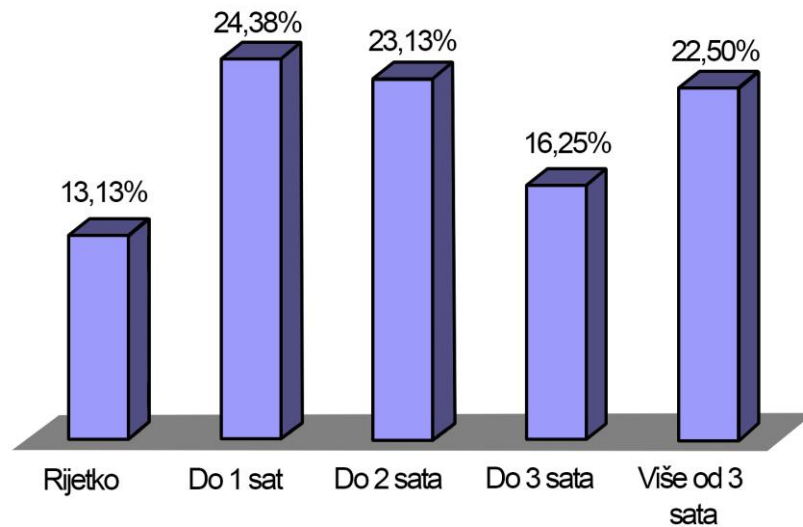
Brojnim istraživanjima uglavnom su ispitivane hipoteze: masovni mediji imaju značajnu ulogu u svakodnevnom životu djece; intenzitet korištenja medija i medijski sadržaji koje djeca odabiru indikator su potencijalnog utjecaja masovnih medija na djecu; korištenje medija povezano je s promatranim socijalnim obilježjima djece (Ilišin 2003; Mikić i Rukavina, 2006).

Navedena istraživanja pokazala su da djeca dnevno provedu u prosjeku tri i više sati ispred malih ekrana. Osim druženja s vršnjacima, gledanje televizije najčešća je aktivnost koju učenici rade u slobodno vrijeme što upućuje na zaključak da televizija ima važnu ulogu u svakodnevnom životu djece.

4.1. Istraživanje o korištenju i utjecaju medija na učenike mlađe školske dobi

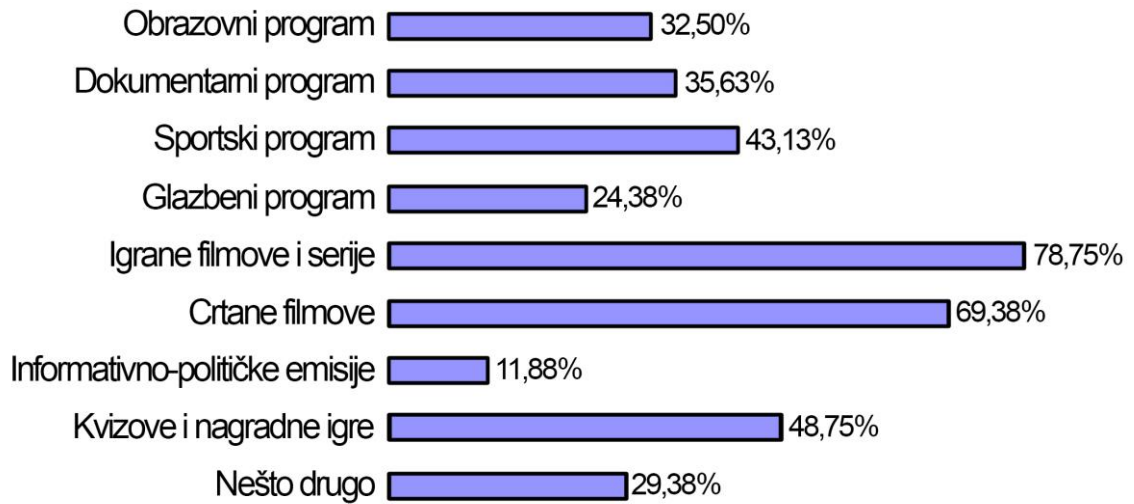
Svojim istraživanjem, provedenim u travnju 2006. godine, Mikić i Rukavina ispitali su značenje masovnih medija u svakodnevnom životu djece mlađe školske dobi. Svoje anketiranje proveli su u odabranim osnovnim školama na području grada Zagreba. Ukupno je anketirano 160 učenika od prvog do četvrtog razreda. Podaci dobiveni istraživanjem pokazuju da više od polovine ispitanika ima dnevno više od četiri sata slobodnog vremena.

Svoje slobodno vrijeme organiziraju na različite načine, a aktivnost koja zauzima najveći dio slobodnog vremena je gledanje televizije (67,5%). Nakon toga slijedi igranje s prijateljima (66,25%), a ponekad pomaganje u kućanskim poslovima, razgovor s roditeljima i igranje računalnih igara.

Grafikon 1. Prosječno dnevno gledanje televizije (%) (Izvor: Mikić i Rukavina, 2006)

Nadalje, u grafikonu 1 rezultati pokazuju da polovina ispitane djece gleda televiziju do jedan ili dva sata, a četvrtina djece gleda televiziju više od tri sata dnevno. Važno je i s kim djeca gledaju televiziju. Djeca najviše vremena pred malim ekranom provedu kada su s braćom ili sestrama, a najmanje s prijateljima. Što su starija, sve više gledaju televiziju sama. Uz pitanje koliko djeca dnevno gledaju televiziju nadovezuje se svakako i pitanje koje programske sadržaje gledaju.

Grafikon 2. Učestalost praćenja raznih vrsta televizijskog programa (%)

(Izvor: Mikić i Rukavina, 2006)

Kao što se vidi iz grafikona 2, djeca najčešće gledaju igrane filmove i serije, a zatim crtane filmove. Gotovo polovina djece voli gledati kvizove i sport, a najmanje gledaju informativno-političke emisije (Mikić i Rukavina, 2006).

5. TELEVIZIJSKI PROGRAMI U HRVATSKOJ

Izravnim prijenosom otvorenja Zagrebačkog velesajma počelo je emitiranje Televizije Zagreb (danas Hrvatska televizija), a obrazovni program započeo je s emitiranjem 1960. godine kada je pokrenut program Školske televizije. 70-ih godina započelo je emitiranje drugog, a 80-ih trećeg programa HRT-a. 90-ih godina osnivaju se privatne televizijske postaje, a od 1999. godine emitira se Nova TV, prva nacionalna komercijalna televizija. Nacionalna televizijska mreža RTL počinje s emitiranjem 2004. godine.²

5.1. Televizijski sadržaji

Sadržaji televizijskih programa ovise o brojnim čimbenicima (vlasniku, načinu financiranja, zakonima i sl.), ali na prvom mjestu je publika, ciljana publika.

Podjela televizijskih sadržaja:

- informativni program (najčešće se realizira kroz emisije, vijesti i druge sadržaje koji imaju za cilj informirati)
- zabavni program (glazbene, humoristične i sportske emisije, serije i filmovi)
- kulturno-obrazovni program (osim kulturnih i obrazovnih komponenti, u okviru ovog televizijskog sadržaja je i program za djecu, koji bi trebao, na prvom mjestu, imati obrazovni karakter) (Rondić, 2014).

5.2. Analiza televizijskih programa

Uključivanjem televizijskog uređaja ulazimo u neku drugu sferu koja je najčešće drugačija od realnog života. Veliki broj različitih televizijskih sadržaja, primjerenih za osobe različite životne dobi, dostupno je na televizijskim programima. Svakodnevno se povećava njihov broj, a u nastavku ovoga rada slijedi analiza televizijskih sadržaja na programima (HRT 1, HRT 2, RTL, RTL Kockica i Nova TV) dostupnih na nacionalnoj razini. Televizijski programi trebali bi sadržavati i odgojnu i obrazovnu komponentu, a je li to zaista tako, vidjet ćemo u nastavku.

² *Televizija: televizija kao masovni medij.* Pribavljeno 11.2.2016., sa <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60748>

5.2.1. HRT 1

Prvi program Hrvatske televizije je HRT 1. Program s prepoznatljivom strukturom emisija i programskim rasporedom koji je namijenjen općoj populaciji u Republici Hrvatskoj. Program nastoji pružiti sliku hrvatske stvarnosti na svim razinama – dnevna događanja u zemlji, kulturni, obrazovni, religijski i egzistencijalni kontekst života hrvatskih građana.³ Nakon jutarnje najave, emitiranje programa svakodnevno započinje TV kalendarom. Omogućuje pregled važnijih događaja u povijesti koji su se dogodili na taj dan te osoba koje su ostavile trag u povijesti. Nastavak programa razlikuje se preko tjedna i vikendom. Radni dan započinje uz Dobro jutro, Hrvatska. Emisija koja nam često pruža zanimljive i informativne sadržaje te novosti iz svih sfera života (književnost, glazba, kazalište, obrazovanje...). Nastavak dnevnog programa donosi dokumentarne serije te telenovele. U podne se emitira Dnevnik 1 koji donosi najnovije vijesti iz Hrvatske i svijeta. Kratka emisija Jezik za svakoga, posvećena hrvatskom jeziku, ponedjeljkom i utorkom donosi nam 10-ak minuta zanimljivih sadržaja koji mogu riješiti jezične nedoumice i educirati gledatelje. Ostatak dnevnog programa čine serije ili filmovi (najčešće vikendom) koji imaju uglavnom zabavnu ulogu, ali ne i obrazovnu. *Obrazovanje zauzima tek 1,2% udjela u ukupnom vremenu emitiranja kanala.*⁴

5.2.2. HRT 2

HRT 2 je program sa sadržajima koji su više prilagođeni učenicima mlađe školske dobi nego HRT 1. Drugi program u svojoj cjelini namijenjen je općoj populaciji. Tijekom dana ciljano je terminski podijeljen. Redovna programska shema u ranim jutarnjim terminima donosi sadržaje namijenjene djeci predškolske dobi (crtani filmovi). *Slijedi školski program koji će nizom emisija afirmirati obrazovne sadržaje i otvarati aktualne teme vezane za život osnovnoškolaca i srednjoškolaca.*⁵ Crtane i dokumentarne serije popunjavaju jutarnji raspored ovog programa. Radi se većinom o serijama s određenim brojem epizoda. Od obrazovnih sadržaja na HRT-u 2 treba izdvojiti emisiju Školski sat koja donosi pregršt novih, zanimljivih i obrazovnih sadržaja. Radnja je smještena u učionici, a emitira se od ponedjeljka do petka u prijepodnevnim satima. Obrađuju se teme iz različitih školskih predmeta i područja. Česti gosti u emisiji su učenici, profesori i

³ Ugovor između HRT-a i Vlade RH 2013.-2017. Pribavljeno 2.3. 2016., sa http://www.hrt.hr/uploads/media/UgovorHRT-VladaRH2013-2017_01.pdf

⁴ Ugovor između HRT-a i Vlade RH 2013.-2017. Pribavljeno 2.3. 2016., sa http://www.hrt.hr/uploads/media/UgovorHRT-VladaRH2013-2017_01.pdf

⁵ Ugovor između HRT-a i Vlade RH 2013.-2017. Pribavljeno 2.3. 2016., sa http://www.hrt.hr/uploads/media/UgovorHRT-VladaRH2013-2017_01.pdf

stručni suradnici. U emisiji se organiziraju radionice i izvode se pokusi. *Obrazovanje zauzima 4,3% udjela u ukupnom vremenu emitiranja kanala.*⁶

5.2.3. RTL

RTL je jedna od vodećih medijskih kuća u Republici Hrvatskoj. Poznata je po sloganu RTL – Tvoja televizija. Započela je s emitiranjem 2004. godine i ubrzo osvojila svoju publiku. Organizacija ovog televizijskog kanala usmjerena je na zabavu u vidu kvizova, lifestyle emisija, magazina, serija (animiranih, dramskih, humorističnih, kriminalističkih). Nakon jutarnje reprize RTL-a Danas, središnje informativne emisije koja prati najvažnije vijesti tijekom dana, nastavak programa donosi različite žanrove serija i različite forme reality programa. Programska shema nešto je drugačija vikendom. Igrani filmovi emitiraju se uz animirane serije i emisije. U večernjim satima emitira se Galileo, zabavna emisija koja nas nastoji informirati o znanstvenim činjenicama i svijetu oko nas.

Program RTL televizije namijenjen je prije svega zabavi, informacijama iz prve ruke o svijetu slavnih i glamura. Krati slobodno vrijeme emisijama o privatnom životu slavnih osoba, novim informacijama i događajima, stvarajući kod gledatelja sliku savršenog svijeta. Program sadrži puno repriza različitih emisija i serija koje se ponavljaju iz godine u godinu na istom programu.⁷

Porast gledanosti sadržaja zabavnog karaktera omogućuje ostvarivanje profita vlasnicima komercijalnih televizijskih kuća. Tako je i s RTL-om. Obrazovnih sadržaja gotovo da i nema, što upućuje na činjenicu da su više orijentirani na zabavu kako bi privukli što veći broj gledatelja. Televizijski program na taj način ne ostvaruje sve svoje funkcije nego na prvo mjesto stavlja profit ispred kvalitete programskih sadržaja.

5.2.4. RTL Kockica

RTL Kockica jedan je od kanala RTL televizije dostupan na našim malim ekranima. Program je započeo s emitiranjem u siječnju 2014. godine. Podijeljen je po uzrastu gledatelja: jutarnji program primjeren je djeci predškolske dobi, popodnevi program učenicima, a večernji program adolescentima i starijoj populaciji. Program započinje glazbenim emisijama. U nastavku slijede animirane serije za najmlađe. U poslijepodnevnim satima prikazuju se emisije koje su popularne među učenicima mlađe

⁶ Ugovor između HRT-a i Vlade RH 2013.-2017. Pribavljeno 2.3. 2016., sa http://www.hrt.hr/uploads/media/UgovorHRT-VladaRH2013-2017_01.pdf

⁷ RTL televizija. Pribavljeno 6.3.2016., sa <http://www.rtl.hr/>

školske dobi: Vremeplov, Idemo u ZOO, Mali znanstvenici, Crtalica. Crtanje može predstavljati problem kada nismo sigurni kako nešto nacrtati. Kako bi se gledateljima najbolje približilo crtanje kao vid zabave, ali i učenja i kreativnosti, Crtalica im pomaže u tome. Jednostavnim uputama objašnjeni su koraci u crtanju određenih objekata. Obrazovno-zabavna emisija Mali znanstvenici predstavlja mali tim znanstvenika koji nastoji odgonetnuti određene misterije života i svijeta oko nas. Brojnim pokusima nastoje pokazati da je znanost dio našeg svakodnevnog života. Vremeplov je zabavno-obrazovna emisija u kojoj voditelj nastoji na zanimljiv i jednostavan način gledateljima prenijeti informacije i događaje koji su obilježili određeni dan u prošlosti. Ova emisija u kratkom vremenskom trajanju donosi nam svakodnevno nova saznanja. Idemo u ZOO, edukativno-zabavna emisija, kojoj je cilj upoznati gledatelje s tajnama životinjskog svijeta. Voditelj u suradnji s edukatorima zagrebačkog zoološkog vrta donosi nove informacije i saznanja o različitim vrstama životinja i njihovom načinu života.⁸

Programski plan RTL Kockice prilagođen je djeci različitih uzrasta. Svakodnevno se prikazuju emisije koje pružaju sadržaje obrazovnog karaktera na zanimljiv način. Televizijski program prikladan je za učenike mlađe školske dobi i sadrži dovoljnu količinu obrazovnih sadržaja.

5.2.5. Nova TV

Grupa Nova TV, sa svojim programima Nova TV i Doma TV, još je jedna od hrvatskih nacionalnih televizija. Programski plan Nove TV donosi nam serije te dnevne magazine. U jutarnjem terminu emitiraju se animirane serije za djecu te reprize igranih serija. Dnevnik Nove TV pruža svakodnevno informativne sadržaje iz zemlje i svijeta. Poslijepodnevni program bogat je zabavnim programom i dnevnim magazinom, dok su večernji sati rezervirani za igrane serije. Vikendom je programski plan malo drugačiji pa se dječji sadržaji kasnije emitiraju. Bez obzira na vrijeme emitiranja, riječ je o crtanim serijama s tek ponekim odgojnim elementima, ali ne i obrazovnim.⁹

Može se zaključiti da su za djecu najpogodniji programi HRT 2 i RTL Kockica. Programi su dostupni svima i pružaju najveću količinu obrazovnih sadržaja u odnosu na ostale analizirane programe. Programska struktura je uglavnom usmjerena na (igrane) serije i emisije zabavnog karaktera. Ponavljanje programskih sadržaja karakteristično je za RTL i Novu TV. Serije i emisije ponavljaju se iz mjeseca u mjesec, iz godine u godinu.

⁸ *RTL Kockica*. Pribavljeno 6.3.2016., sa <http://www.kockica.rtl.hr/>

⁹ *Nova TV*. Pribavljeno 7.3.2016., sa <http://novatv.dnevnik.hr/>

Tijekom ljetnih školskih praznika količina obrazovnih emisija znatno je smanjena, ali s početkom nove školske godine vraćaju se svi sadržaji namijenjeni djeci kako bi svoje slobodno vrijeme ispred malih ekrana mogli što kvalitetnije provesti.

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U skladu s teorijskim razmatranjima i pregledom dosadašnjih istraživanja može se zaključiti da je televizija svakodnevno prisutna u našim životima. TV uređaj se uključuje odmah nakon buđenja, po cijele dane se mijenjaju televizijski programi bilo da sjedimo ili radimo u kući ili stanu. Sadržaji koji se emitiraju na televizijskim programima ne moraju uvijek biti korisni, a osobito ne za djecu. Količina, dostupnost i aktualnost obrazovnih sadržaja još uvijek je nedovoljno istraženo područje. Upravo to je potaknulo potrebu za ovim istraživanjem čiji će rezultati nastojati dati doprinos dosadašnjim istraživanjima.

6.1. Cilj istraživanja

Polazeći od činjenice da su mediji postali dio svakodnevice i da se djeca danas medijima koriste sve ranije, postavlja se pitanje kakvu ulogu oni imaju u njihovim životima. Televizija je jedan od najviše korištenih medija, a cilj istraživanja jest ispitati obrazovnu ulogu televizije u životu učenika mlađe školske dobi.

6.2. Problemi i hipoteze istraživanja

Problem 1 – Ispitati koliko dnevno učenici gledaju televiziju.

Problem 2 – Ispitati količinu obrazovnih sadržaja na televizijskim programima (HRT 1, HRT 2, RTL, RTL Kockica, Nova TV).

Problem 3 – Ispitati koliko učenici prepoznaju obrazovne sadržaje.

Hipoteza 1 – Najveći broj učenika u prosjeku gleda televiziju 3 sata dnevno.

Hipoteza 2 – Najveći broj učenika smatra da ima dovoljno obrazovnih sadržaja na tim programima.

Hipoteza 3 – Emitira se veći broj zabavnih i informativnih sadržaja nego kulturno-obrazovnih.

Hipoteza 4 – Veliki broj učenika ne razlikuje obrazovne sadržaje od zabavnih i informativnih.

6.3. Instrument i obrada podataka

Za prikupljanje podataka upotrijebljen je anketni upitnik koji je sadržavao pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Na početku anketnog upitnika ispitana su sociodemografska obilježja ispitanika (dob i spol). Pitanja otvorenog tipa su pitanja s jednostrukim i višestrukim odgovorima. Pitanja zatvorenog tipa su pitanja s ponuđenim odgovorima

nabrajanja, izbor između dvije ponuđene tvrdnje te pitanja s ponuđenim odgovorima intenziteta. Upitnik je sadržavao: varijable za ispitivanje sociodemografskih obilježja ispitanika (dob i spol), varijablu za ispitivanje slobodnog vremena, varijable za ispitivanje korištenja TV uređaja.

Istraživanje je provedeno u dva odjeljenja četvrtih razreda u jednoj osnovnoj školi. Upitnik je bio anoniman. Sudionici su bili upoznati sa svrhom istraživanja. U istraživanju je poštivan etički kodeks istraživanja s djecom. Sudjelovali su oni učenici čiji su roditelji dali suglasnost za sudjelovanje njihove djece u navedenom istraživanju. Ispitanici su dobili detaljne upute za rad, osobito kod pitanja s ponuđenim odgovorima intenziteta. Upozoreni su da nema točnih i netočnih odgovora te da je svaki odgovor važan. Zamoljeni su da pažljivo pročitaju svako pitanje te da odgovore iskreno na sva pitanja jer je ispitivanje anonimno te da drugi učenici u odjeljenju i učitelji neće znati za njihove odgovore. Ispitanici su surađivali, što pokazuje postotak odgovorenosti na pitanja.

Istraživanje je provedeno u ožujku i travnju 2015. godine, a podaci su prikupljeni na temelju odgovora iz 32 provedena upitnika. Za interpretaciju rezultata korištene su metode deskriptivne statistike: frekvencije i postotci.

6.4. Struktura uzorka

Uzorak u ovom istraživanju je izabran kao namjerni. Uzorak (N=32) ispitanika činili su učenici iz dva odjeljenja 4. razreda Osnovne škole Ivana Kukuljevića Belišće (djeca u dobi 10-11 godina). Sociodemografska obilježja uzorka prikazana su u tablici 1. Veličina uzorka je napravljena na temelju broja učenika čiji su roditelji dali suglasnost za sudjelovanje. U spolnoj strukturi uočavamo dominaciju ženske populacije.

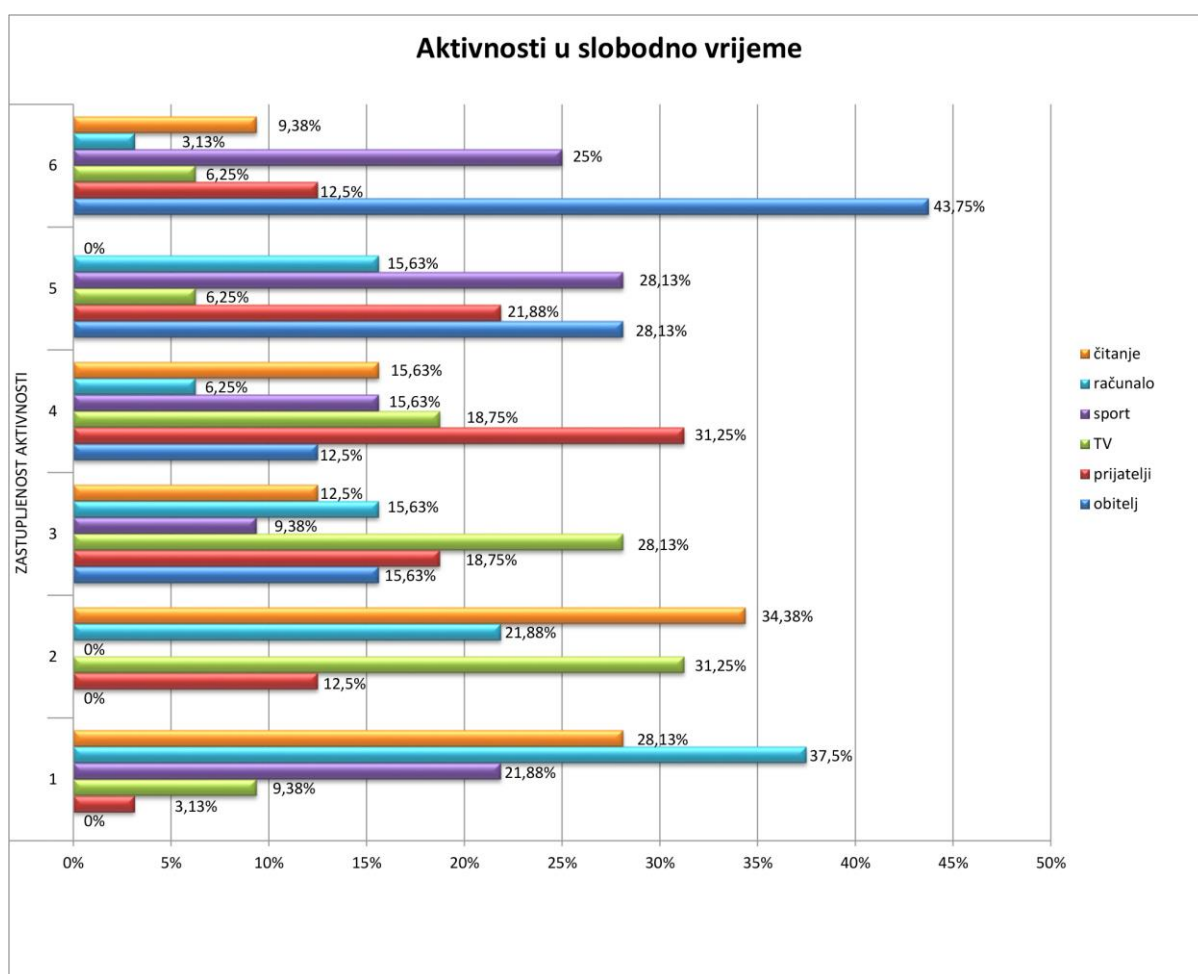
Tablica 1. Spolna struktura ispitanika

RAZRED	N
Četvrti	32
SPOL	N (%)
Muški	13 (40,63%)
Ženski	19 (59,38%)

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

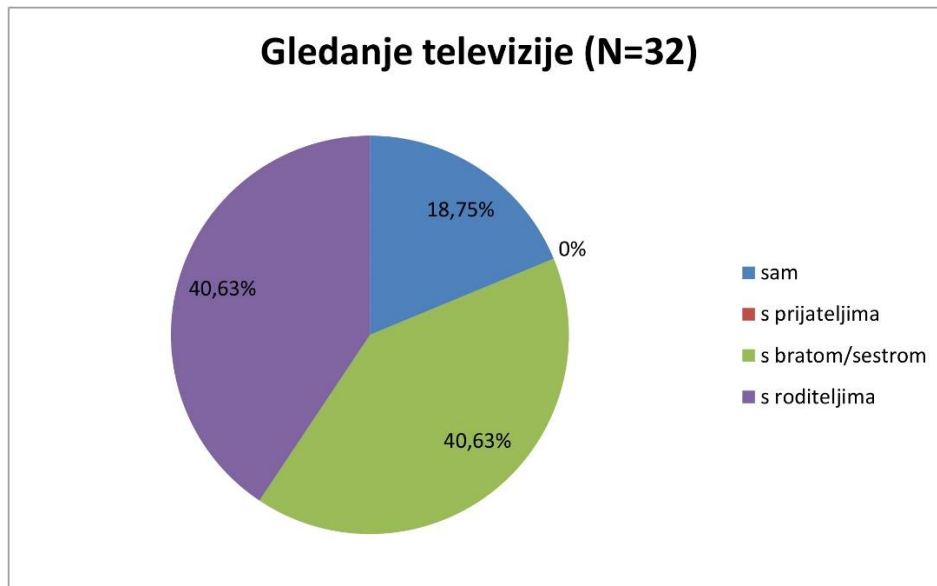
Rezultati istraživanja donose nam opće podatke o slobodnom vremenu učenika te vremenu provedenom ispred televizijskih ekrana. Postavlja se pitanje postoji li dovoljno obrazovnih sadržaja na televizijskim programima da bismo mogli govoriti u kojoj mjeri televizija ima obrazovnu ulogu. Osim toga, rezultati upućuju na sadržaje koje učenici gledaju i zanimaju li ih obrazovni sadržaji.

Prema rezultatima istraživanja, vidljivo je da učenici mlađe školske dobi vole provoditi vrijeme u krugu obitelji. S obzirom na to da se radi o pitanju s ponuđenim odgovorima intenziteta, učenici su dobili jasne upute koje su uspoređene sa školskim ocjenama (iako je ljestvica od 6 stupnjeva), pri čemu 6 znači aktivnost koja je najzastupljenija u njihovom slobodnom vremenu, a 1 aktivnost koju učenici najmanje rade tijekom svog slobodnog vremena.

Grafikon 3. Učestalost aktivnosti u slobodno vrijeme (%)

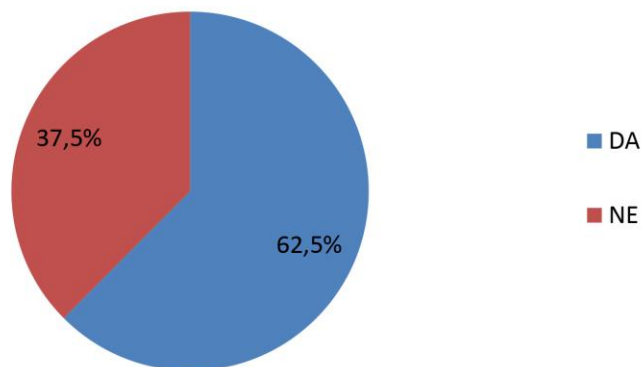
U grafikonu 3 možemo vidjeti zastupljenost aktivnosti u slobodno vrijeme učenika. Promatrajući grafikon, lako je uočiti da je učenicima vrlo važna obitelj i vrijeme provedeno u krugu iste te je 14 od 32 učenika (43,75%) tu aktivnost navelo kao najčešću u slobodno vrijeme (6 stupanj). Aktivnost koju učenici najmanje navode kao najčešću je korištenje računala (3,13%). Podaci iz grafikona pokazuju da je gledanje televizije (28,13%) najčešća aktivnost na trećem stupnju, a visoko je rangirana i na četvrtom i drugom stupnju.

Grafikon 4. Društvo u kojemu ispitanici gledaju televiziju (%)

Iz grafikona 3 vidljivo je da učenici rado provode vrijeme u krugu obitelji. Kao što se može vidjeti iz grafikona 4, učenici najčešće gledaju televiziju s roditeljima (40,63%) ili s bratom/sestrom (40,63%), njih 26 od 32 učenika. Ovim rezultatom potvrđujemo navedenu činjenicu da je televizija „obiteljski medij“. U ovoj dobi učenici ne provode vrijeme s prijateljima gledajući televiziju, a ponekad to rade sami (18,75%).

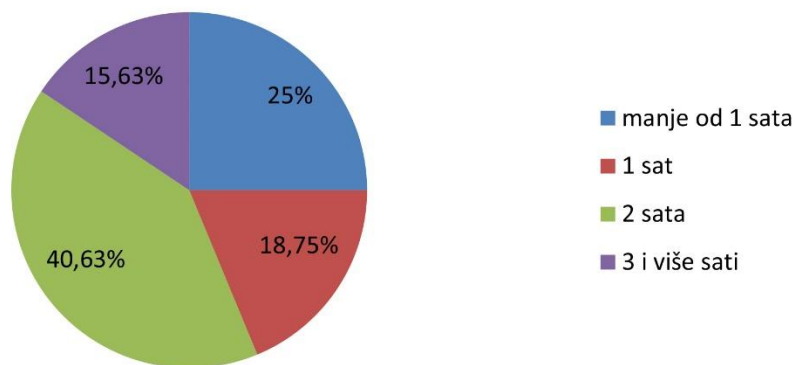
Televizor u dječjoj sobi (N=32)

Grafikon 5. Posjedovanje televizora u dječjoj sobi (%)

Često se postavlja pitanje trebaju li djeca imati televizor u svojoj sobi i koliko je to dobro za dijete jer je tada bez nadzora roditelja. Podaci iz grafikona 5 pokazuju da čak 20 učenika (62,5%) ima televizor u svojoj sobi. Učenici su najčešće bez nadzora roditelja kada gledaju televizijski program u svojoj sobi, što može imati zapravo negativan utjecaj na dijete jer su djeca te dobi još uvijek sklona manipulacijama koje mogu proizaći iz sadržaja koji se emitiraju. Osim toga, djeca su sklona i oponašanju pa i ona žele raditi ono što vide i čuju.

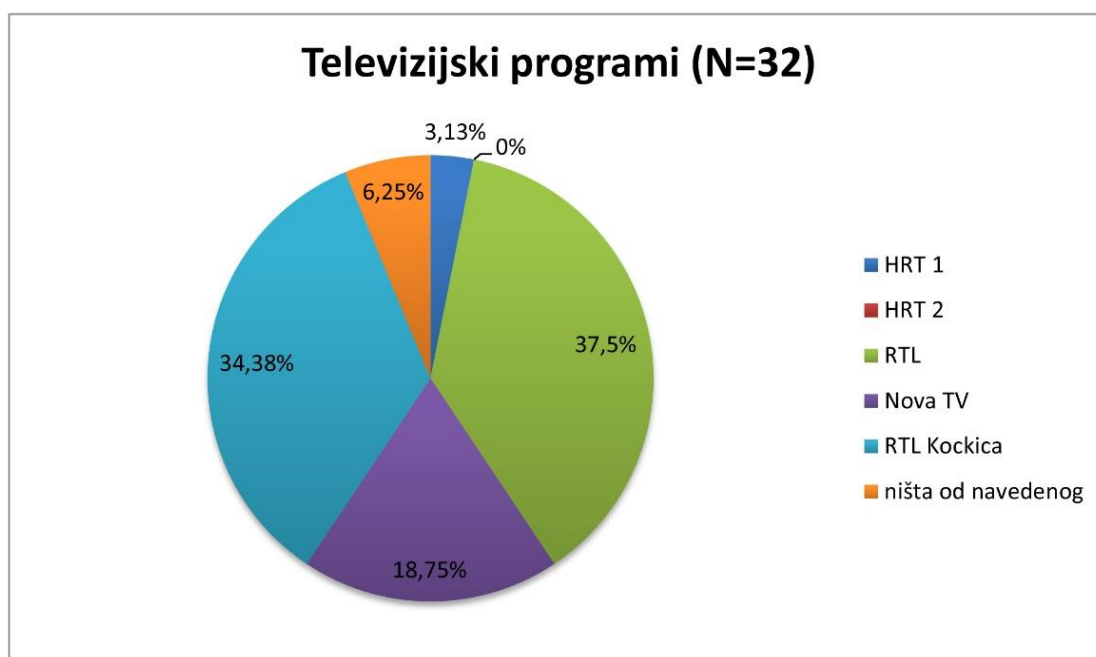
Dnevno gledanje televizije (N=32)

Grafikon 6. Prosječno dnevno gledanje televizije (%)

Kao što se vidi iz grafikona 6, jedna četvrtina učenika televiziju gleda manje od 1 sata dnevno, a 6 učenika (18,75%) gleda televiziju jedan sat dnevno. Dva sata dnevno pred malim ekranima provede 13 učenika (40,63%). Tek 5 učenika (15,63%) provodi 3 i više sati ispred televizijskih ekrana. Kada su učenici odgovarali na ovo pitanje, bilo je komentara kako vrijeme provedeno pred televizijskim ekranima ovisi o godišnjem dobu (zimi češće provode vrijeme pred televizijom) te da televizijske sadržaje gledaju najčešće navečer prije spavanja.

Što djeca gledaju kada su ispred malih ekrana? Svakim danom dostupno je sve više televizijskih programa, kako domaćih tako i stranih. Iako je zaista veliki raspon televizijskih programa, u ovom istraživanju on je sveden na one dostupne na svakom televizijskom uređaju: HRT 1, HRT 2, RTL, Nova TV i RTL Kockica. Učenici su imali mogućnost, uz navedene televizijske programe, zaokružiti i ništa od navedenog.

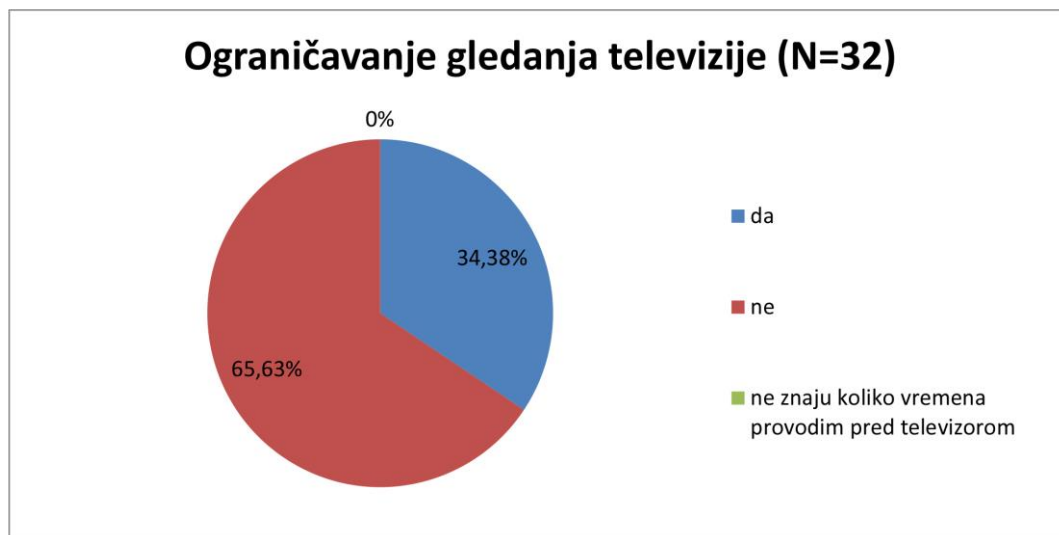

Grafikon 7. Gledanost televizijskih programa (%)

Prema podacima vidljivim u grafikonu 7, RTL je najgledaniji program (37,5%) kod učenika 4. razreda osnovne škole. RTL Kockica na drugom je mjestu po gledanosti kod učenika (34,38%). Nakon programa u vlasništvu RTL televizije, nalazi se Nova TV koju gleda 6 učenika (18,75 %). Dva učenika (6,25%) odlučili su se za odgovor ništa od navedenog, a tek jedan učenik (3,13%) gleda HRT 1.

Zanimljiva je činjenica da nitko od učenika ne gleda HRT 2, a već je navedeno da osim RTL Kockice, prednjači u količini obrazovnog sadržaja.

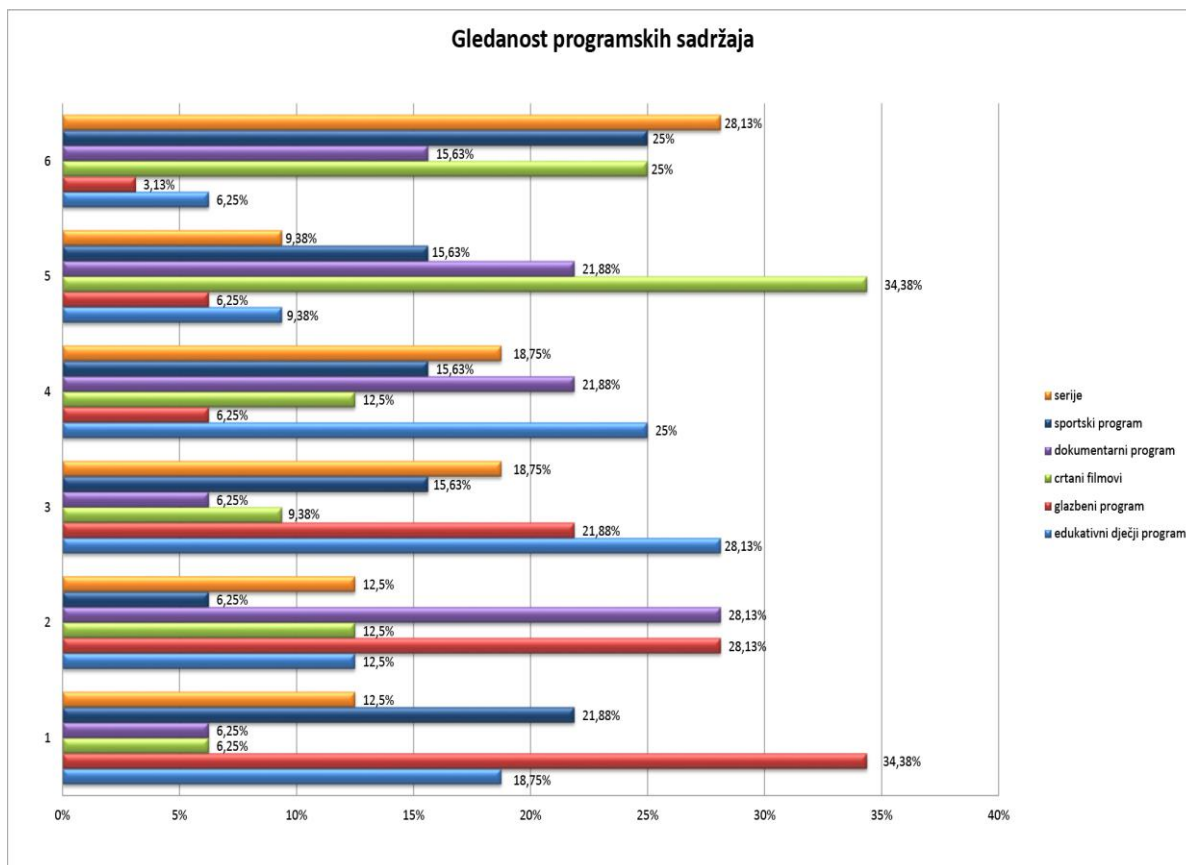
Utvrđeno je kako 62,5% učenika ima televizor u svojoj sobi. To upućuje na činjenicu da je roditeljima teže kontrolirati koliko njihova djeca provode vremena gledajući televiziju. Učenicima su bile ponuđene tri moguće tvrdnje.

Grafikon 8. Roditeljsko ograničavanje gledanja televizije (%)

Na pitanje ograničavaju li im roditelji vrijeme provedeno pred TV ekranima, njih 21 od 32 učenika (65,63%) odgovorilo je da im roditelji to ne ograničavaju. Nitko od učenika nije odgovorio da roditelji ne znaju koliko vremena provodi pred televizorom.

Djeca imaju veliki izbor sadržaja koji su dostupni na različitim televizijskim programima. Nisu svi sadržaji koji se emitiraju prilagođeni djeci i nemaju svi obrazovni karakter, no svejedno dobro je znati što učenici te dobi vole gledati. Navedeni su televizijski žanrovi za koje se smatra da bi učenici te dobi mogli gledati na televiziji.

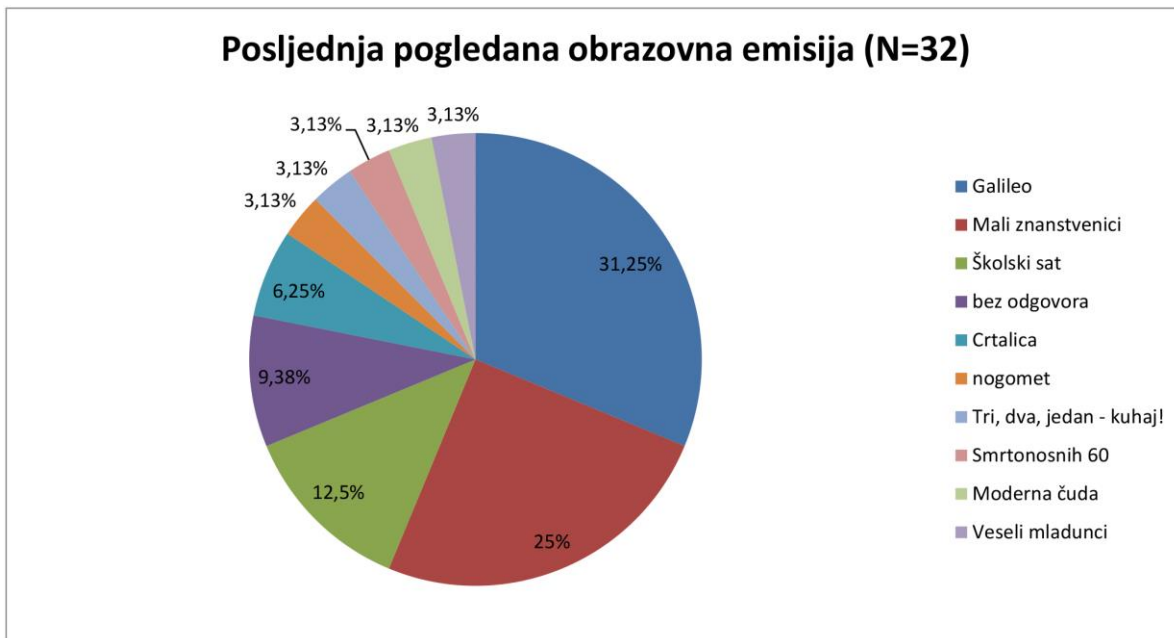

Grafikon 9. Učestalost gledanosti programskih sadržaja (%)

Grafikon 9 pokazuje kako ispitanici pred malim ekranima najviše gledaju serije (28,13%). Nakon serija, učenici vole gledati i crtane filmove koji se nalaze na drugom mjestu gledanosti. Edukativni dječji program nalazi se u sredini, najviše ocijenjen četvrtim (25%) i trećim (28,13%) stupnjem na skali od 6 stupnjeva. Glazbeni program (3,13%) učenici najmanje navode kao najčešći sadržaj koji gledaju na televizijskom programu. Budući da učenici najviše gledaju program za odrasle, može upućivati na činjenicu da koncepcija obrazovnog programa nije dovoljno popularna da privuče njihovu pozornost.

Na pitanje *Kada si zadnji put pogledao/pogledala emisiju iz koje si nešto novo naučio/naučila?*, učenici su dali sljedeće odgovore: danas, jučer, prije dva dana, prije tri dana, ovaj tjedan, prošli tjedan, ovaj mjesec, prije par mjeseci, prije godinu dana. Najveći broj učenika odgovorio je jučer (28,13%). Veliki broj ispitanika (78,13%) odgovorio je da se radi o tom tjednu ili prethodnom (uključuje odgovore: danas, jučer, prije 2 dana, prije 3 dana, ovaj tjedan, prošli tjedan). Nadalje, tri ispitanika (9,38%) su odgovorila da je to bilo taj mjesec, tri ispitanika (9,38%) da nisu ništa obrazovno pogledali nekoliko mjeseci, a jedan ispitanik (3,13%) odgovorio je da je to bilo prije godinu dana.

Nakon što su odgovorili kada su zadnji put pogledali neku obrazovnu emisiju, ispitanici su morali navesti o kojoj je emisiji bilo riječ. Imali su mogućnost preskočiti ovo pitanje ako nisu znali odgovor. Grafikon 10 predstavlja sve odgovore ispitanika.

Grafikon 10. Posljednja pogledana obrazovna emisija (%)

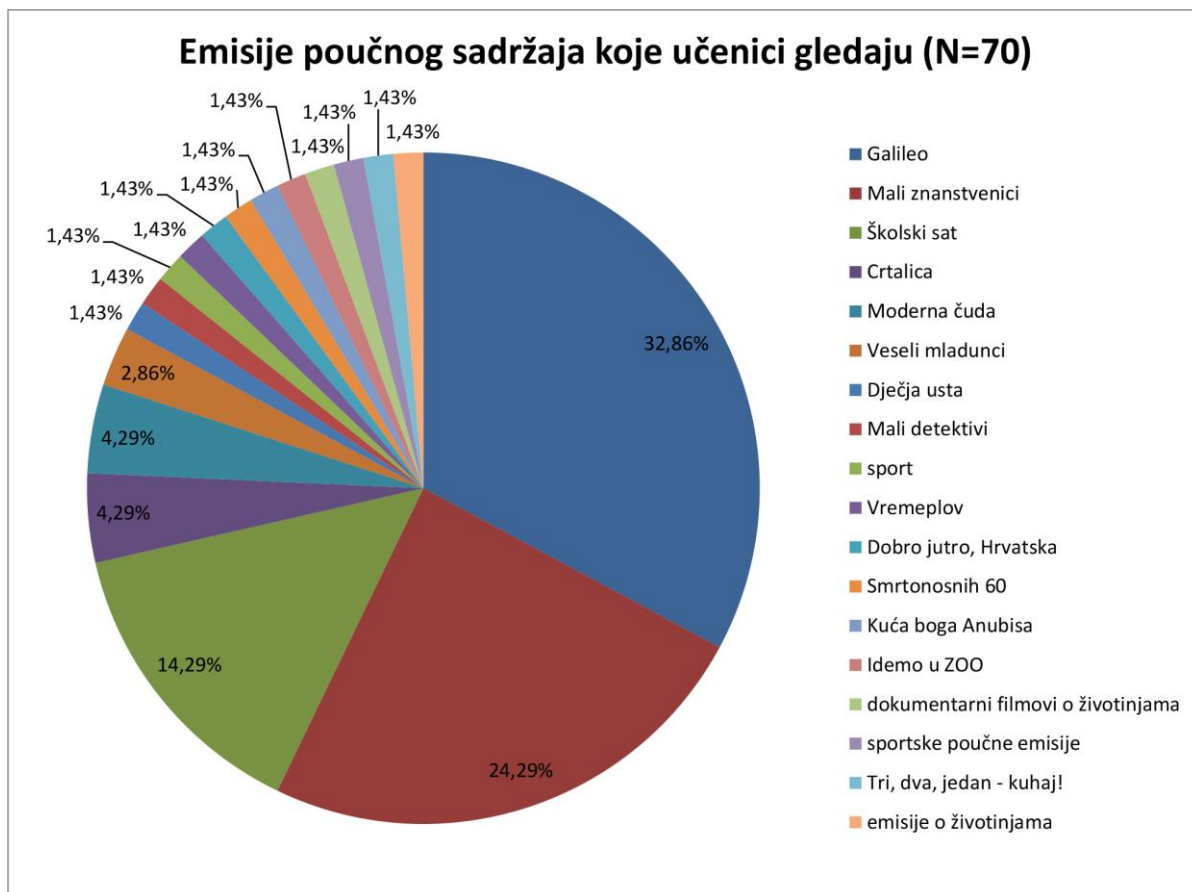
Prema rezultatima u grafikonu 10, Galileo je zauzeo vodeće mjesto (31,25%). Osim Galilea, posljednje pogledane obrazovne emisije kod većine ispitanika su Mali znanstvenici (25%) te Školski sat (12,5%). Na ovo pitanje tri ispitanika (9,38%) nije dalo odgovor. Crtalica je posljednja pogledana emisija kod dva ispitanika (6,25%), a ostale emisije navedene su od strane jednog ispitanika (3,13%): nogomet, Tri, dva, jedan - kuhaj!, Smrtonosnih 60, Moderna čuda, Veseli mladunci.

Obrazovni sadržaji na televiziji (N=32)

Grafikon 11. Stav učenika o obrazovnim sadržajima na televiziji (%)

Od ukupnog broja ispitanika (N=32), 23 ispitanika (71,88%) smatra da ima dovoljno obrazovnih sadržaja na televizijskim programima (HRT 1, HRT 2, RTL, Nova TV i RTL Kockica). Ostalih 9 ispitanika (28,13%) smatra kako bi trebalo biti više obrazovnih sadržaja.

Grafikon 12. Emisije poučnog sadržaja koje učenici gledaju (%)

Ispitanici su trebali navesti barem dvije emisije poučnog sadržaja koje najčešće gledaju. Većina ispitanika je dala dva odgovora, nekoliko njih i tri odgovora pa je ukupan broj odgovora N=70. Najveći broj ispitanika naveo je kao jedan od odgovora Galileo (32,86%). Galileo se našao na prvom mjestu kada je bilo riječ o posljednjoj pogledanoj obrazovnoj emisiji (grafikon 10). Nakon Galilea, učenici rado gledaju Male znanstvenike (24,29%) te Školski sat (14,29%).

8. RASPRAVA ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je ispitati obrazovnu ulogu televizije u životu učenika mlađe školske dobi. U skladu s ciljem istraživanja, postavljeni su problemi i hipoteze istraživanja. Promatrajući televiziju kao potencijalno najmoćniji masovni medij od samog početka istraživanja, rezultati dosadašnjih istraživanja potvrdili su da je gledanje televizije, uz druženje s vršnjacima, najčešća aktivnost u slobodnom vremenu. Ovo istraživanje nije dalo takve spoznaje. Najveći broj učenika svoje slobodno vrijeme provodi u krugu obitelji. Budući da se rezultati razlikuju u odnosu na dosadašnja istraživanja, može se pretpostaviti zašto je došlo do takvih rezultata. Postoji mogućnost da su učenici smatrali da je to socijalno poželjan odgovor ili su odgovori mogli biti pod utjecajem situacijskih faktora, npr. motivacije, umora, trenutnog raspoloženja i sl. Nadalje, učenici su mogli izabrati taj odgovor jer je bio prvi ponuđeni odgovor na postavljeno pitanje. No isto tako, postoji mogućnost da je tu bitan faktor i sredina u kojoj učenici odrastaju. Riječ je o manjem gradu pa možemo pretpostaviti da obitelji još uvijek svoje slobodno vrijeme provode zajedno, družeći se i organizirajući različite aktivnosti.

Dosadašnja istraživanja pokazala su da djeca provedu oko 3 sata dnevno pred malim ekranima (Ilišin, Bobinac, Radin, 2001; Košir i sur., 1999; Plemenčić, 1982; UNICEF, 2015; Živković Zebec i Jaman, 2015). Na temelju tih rezultata, hipoteza H1 glasi da najveći broj učenika u prosjeku gleda televiziju 3 sata dnevno. Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da najveći broj učenika (40,63%) u prosjeku dnevno gleda televiziju 2 sata. U skladu s tim rezultatom, odbacuje se hipoteza H1.

Učenici mlađe školske dobi još uvijek nisu dovoljno medijski pismeni da mogu samostalno procijeniti ima li dovoljno obrazovnog sadržaja koji se emitira na televizijskom programu. Osim toga, na temelju dosadašnjih istraživanja (UNICEF, 2015; Mikić i Rukavina, 2006), rezultati pokazuju da učenici najviše prate crtane i igrane filmove. Obrazovni sadržaj gledaju tek povremeno stoga im je i mali broj obrazovnih emisija na televiziji dovoljan. U skladu s tim, postavlja se hipoteza H2 koja glasi da najveći broj učenika smatra da ima dovoljno obrazovnih sadržaja za njihovu dob na programima HRT 1, HRT 2, RTL, Nova TV i RTL Kockica. Prema rezultatima u grafikonu 11, može se zaključiti da gotovo tri četvrtine učenika smatra da ima dovoljno obrazovnih sadržaja na televizijskim programima i time se potvrđuje hipoteza H2. Može se pretpostaviti da su učenici smatrali da je to socijalno poželjan odgovor na temelju prethodnih pitanja u anketnom upitniku. No postavlja se pitanje gledaju li učenici te obrazovne sadržaje iako smatraju da ih ima dovoljno? Očito je da učenici gledaju programe za odrasle i to one koji

sadržavaju elemente uzbuđenja (grafikon 9). Rado gledaju i crtane filmove, a edukativni dječji program gledaju tek povremeno te se postavlja pitanje zašto je to tako, zašto je slab interes za te sadržaje? Mikić i Rukavina (2006.) navode da djeca obrazovni program koji je kreiran za njih gledaju tek povremeno, a razlog tomu mogao bi biti što nema dobre koncepcije niti su dovoljno atraktivni da privuku njihovu pozornost. Osim toga, budući da djeca od najranije dobi gledaju televiziju uz prisustvo starijih osoba (roditelja i drugih članova kućanstva), postoji mogućnost da su stekli naviku gledati one sadržaje koje je gledao ostatak obitelji.

Većina obiteljskih domova danas ima i dodatne uređaje koji omogućuju praćenje velikog broja televizijskih programa. Nakon analize televizijskih programa, postavlja se hipoteza H3 koja glasi da se emitira veći broj zabavnih i informativnih sadržaja nego kulturno-obrazovnih. Analizom televizijskih programa utvrđeno je kako se emitira veći broj informativnih i zabavnih sadržaja nego kulturno-obrazovnih. Osobito je to karakteristično za RTL i Novu TV, a upravo su rezultati pokazali da učenici najviše gledaju RTL televiziju. Ovim rezultatima potvrđena je hipoteza H3.

Kao što je Mikić (2015.) naveo da utjecaj masovnih medija ovisi o stupnju i načinu na koji ih primatelji rabe, učenici mlađe školske dobi još uvijek nisu u mogućnosti samostalno razlikovati i razgraničiti obrazovne sadržaje u odnosu na informativne i zabavne. Hipoteza H4 glasi da veliki broj učenika ne razlikuje obrazovne sadržaje od zabavnih i informativnih. S obzirom na dobivene rezultate u grafikonu 10, utvrđeno je da veliki broj učenika prati Galileo. Galileo je zabavna emisija koja donosi zanimljive i ponekad korisne informacije, ali sadržaj nije namijenjen učenicima te dobi. Postoje sadržaji koji su primjereniji za njih, a upravo to je emisija Mali znanstvenici koja se našla na drugom mjestu. Sadržaj emisije u potpunosti je prilagođen učenicima i obrazovnog je karaktera. Nekoliko učenika nije navelo koju su posljednju obrazovnu emisiju pogledali. Može se pretpostaviti da ti učenici ili ne gledaju obrazovne emisije ili ih ne prepoznaju u odnosu na zabavne i informativne. Također, odgovori poput nogometa, Tri, dva, jedan - kuhaj!, ne mogu se svrstati kao obrazovni sadržaj i to primjeren učenicima njihove dobi. Pretpostavka je da učenici ne razlikuju obrazovni sadržaj ili su tijekom ispitivanja bili pod utjecajem različitih situacijskih faktora, npr. nedostatka motivacije ili umora. Time se potvrđuje hipoteza H4.

9. ZAKLJUČAK

U skladu s teorijskim polazištem i na temelju dosadašnjih istraživanja, u ovome diplomskom radu cilj je bio ispitati obrazovnu ulogu televizije u životu učenika mlađe školske dobi. Istraživanje je provedeno na uzorku od 32 ispitanika četvrtih razreda Osnovne škole Ivana Kukuljevića Belišće.

Analizom televizijskih programa (HRT 1, HRT 2, RTL, Nova TV i RTL Kockica) utvrđeno je da ima više zabavnih i informativnih sadržaja nego sadržaja obrazovnog karaktera namijenjenih učenicima mlađe školske dobi. Najviše obrazovnih sadržaja za učenike ima na HRT-u 2 i RTL Kockici, dok je za RTL i Novu TV karakteristično ponavljanje istih sadržaja, ali zabavnog karaktera. Prateći televizijski sadržaj navedenih programa, većina obrazovnih emisija za djecu prestaje s emitiranjem tijekom ljetnih školskih praznika i vraća se na male ekrane početkom nove školske godine.

Količina obrazovnih dječjih emisija svakodnevno se mijenja, kao i primjerenost televizijskih programa i sadržaja za učenike mlađe školske dobi. Serije, reklame, kvizovi i zabavne emisije čine glavninu sadržaja većine televizijskih programa i pružaju djeci u velikoj mjeri nepoželjne oblike ponašanja i osobine koje ih zaokupe gledajući televiziju. Modernizacijom društva i profitnom orijentiranosti, prvobitna informativna i edukativna uloga televizije polako odlazi u zaborav.

Djeca mlađe školske dobi još uvijek mogu imati drugačiju percepciju stvarnosti od one koju imaju odrasli. Roditelji ne smiju prepustiti djeci da se sami snalaze u velikom medijskom svijetu. Trebaju zajedno pratiti televizijski sadržaj i razgovarati o njemu. Zadatak roditelja je osposobiti svoju djecu da samostalno procijene korisnost određenih sadržaja te prema tome vrše selekciju televizijskih programa.

Najveći broj učenika provodi dva sata ispred malih ekrana. Svoje vrijeme pred televizijskim ekranima krata gledajući zabavni sadržaj, serije i crtane filmove. S druge strane, sadržaji koji su namijenjeni djeci, prije svega edukativni dječji program, nije se našao na vrhu ljestvice gledanosti, nego u sredini. U skladu s time što su više orijentirani na zabavni sadržaj, učenici smatraju da na televiziji ima dovoljno obrazovnog sadržaja što je potvrđeno ovim istraživanjem. Istraživanje je provedeno u ožujku i travnju 2015. godine i sukladno tome i analiza televizijskih programa.

U radu su postavljene četiri hipoteze, od kojih su tri potvrđene, a jedna hipoteza je odbačena. Potvrđeno je da učenici smatraju da na televizijskim programima (HRT 1, HRT 2, RTL, Nova TV i RTL Kockica) ima dovoljno obrazovnih sadržaja, emitira se veći broj zabavnih i informativnih sadržaja nego kulturno-obrazovnih i da veliki broj učenika ne

razlikuje obrazovne sadržaje od zabavnih i informativnih. Odbacuje se hipoteza da najveći broj učenika u prosjeku gleda televiziju 3 sata dnevno jer je istraživanjem potvrđeno da najveći broj učenika u prosjeku gleda televiziju 2 sata dnevno.

Rezimirajući rezultate na temelju provedenog istraživanja može se zaključiti da i televizija ima važnu ulogu u svakodnevnom životu učenika mlađe školske dobi. Kod učenika mlađe školske dobi televizija još uvijek ima dominantnu zabavnu ulogu i nezanemarivu obrazovnu ulogu.

LITERATURA

Knjige

1. Brusić, R., Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Mališa, J., Marković, N., Osmančević, L., Rovis Brandić, A., Vučenović, D. (2015). *Komunikacija odgaja – odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost*. Zagreb: Pragma.
2. Ilišin, V., Marinović Bobinac, A., Radin, F. (2001). *Djeca i mediji: Uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
3. Kesić, T. (1997). *Marketinška komunikacija*. Zagreb: „MATE“ d.o.o.
4. Košir, M., Zgrabljic, N., Ranfl, R. (1999). *Život s medijima: Priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje*. Zagreb: Doron.
5. Plemenčić, Đ. (1982). *Obrazovna djelotvornost televizije*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Pletenac, V. (1986). *Odgojna i obrazovna funkcija televizije*. Zagreb: NIRO „Školske novine“ i Radio – televizija Zagreb.
7. Živković Zebec, V., Jaman, A. (2015). Vrijednosti i recepcija časopisa za mlade u vremenu elektroničkih medija. U D. Smajić i V. Majdenić (ur.), *Dijete i jezik danas – Dijete i mediji: Zbornik radova sa VII. znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem*. (str. 411-431). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.

Mrežno dostupni radovi

1. Blažević, N. (14.11.2012). *Djeca i mediji – odgoj na „televizijski“ način*. *Nova prisutnost* 10 (2012) 3, 479-493. Pribavljeno 20.5.2016., sa <http://hrcak.srce.hr/93178>
2. Ilišin V. (2.4.2003). *Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima*. *Medij. istraž. (god. 9, br. 2) 2003. (9-34)*. Pribavljeno 2.2.2016., sa <http://hrcak.srce.hr/23306>
3. Mandarić, V. (23.1.2012). *Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih*. *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 1, 131-149. Pribavljeno 23.5.2016., sa <http://hrcak.srce.hr/file/117752>
4. Mikić, K. (27.4.2015). *Medijska pismenost, Mediji kao prijenosnici humanih poruka, ideja, vrijednosti*. Pribavljeno 28.1.2016., sa <http://kresimirmikic.com/medijska-pismenost-mediji-kao-prijenosnici-humanih-poruka-ideja-vrijednosti/>
5. Mikić, K., Rukavina, A. (2006). *Djeca i mediji**. Pribavljeno 11.1.2016., sa http://www.hfs.hr/nakladnistvo/zapis/detail.aspx?sif_clanci=1604#.VrXbFBgrLIV
6. Mlinarević, V. (2004). *Dijete i televizija*. *Zbornik radova Rastimo zajedno sa 3. stručnog i znanstvenog skupa u Osijeku*. Pribavljeno 14.2.2016., sa [http://bib.irb.hr/datoteka/504723.Microsoft Word - Dijete i televizija.pdf](http://bib.irb.hr/datoteka/504723.Microsoft%20Word%20-%20Dijete%20i%20televizija.pdf)
7. Narodne novine br.: 59 (10.5.2004). *Zakon o medijima*. Pribavljeno 28.1.2016., sa http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_05_59_1324.html
8. Rondić, A. (2014). *Medijski nastup(ati): Smjernice za rad s medijima*. Pribavljeno 6.3.2016., sa <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/10936.pdf>

9. Tolić, M. (2009). *Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. Život i škola*, br. 22 (2/2009.), god. 55., str. od 97. do 103.. Pribavljeno 22.5.2016., sa <http://hrcak.srce.hr/file/73170>

10. UNICEF (22.1.2015). *AEM, UNICEF i stručnjaci zajedno u zaštiti prava djece u elektroničkim medijima*. Pribavljeno 1.2.2016., sa http://www.unicef.hr/show.jsp?newscontainer=190785&page=148029&singlenews_id=199184

PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik za učenike

DOB _____

SPOL M Ž

1. Navedene aktivnosti poredaj s obzirom na to kako provodiš svoje slobodno vrijeme.

___ u krugu obitelji ___ igrajući se s prijateljima ___ gledajući televiziju
___ bavim se sportom ___ pred računalom ___ čitam

2. Televiziju najčešće gledaš:

- a) sam b) s prijateljima
c) s bratom/sestrom d) s roditeljima

3. Imaš li televizor u svojoj sobi? DA NE

4. Koliko dnevno gledaš televiziju?

- a) manje od 1 sata b) 1 sat c) 2 sata d) 3 i više sati

5. Koji televizijski program najradije gledaš?

- a) HRT 1 b) HRT 2 c) RTL
d) Nova TV e) RTL Kockica f) ništa od navedenog

6. Ograničavaju li ti roditelji vrijeme koje smiješ provesti pred televizorom?

- a) da b) ne c) ne znaju koliko vremena provodim pred televizorom

Napomena: sljedeća pitanja odnose se na televizijske programe HRT 1, HRT 2, RTL, Nova TV i RTL Kockica.

7. Koji programski sadržaj najčešće gledaš? Navedene sadržaje poredaj po gledanosti.

___ edukativni dječji program ___ glazbeni program ___ crtane filmove

___ dokumentarni program ___ sport ___ serije

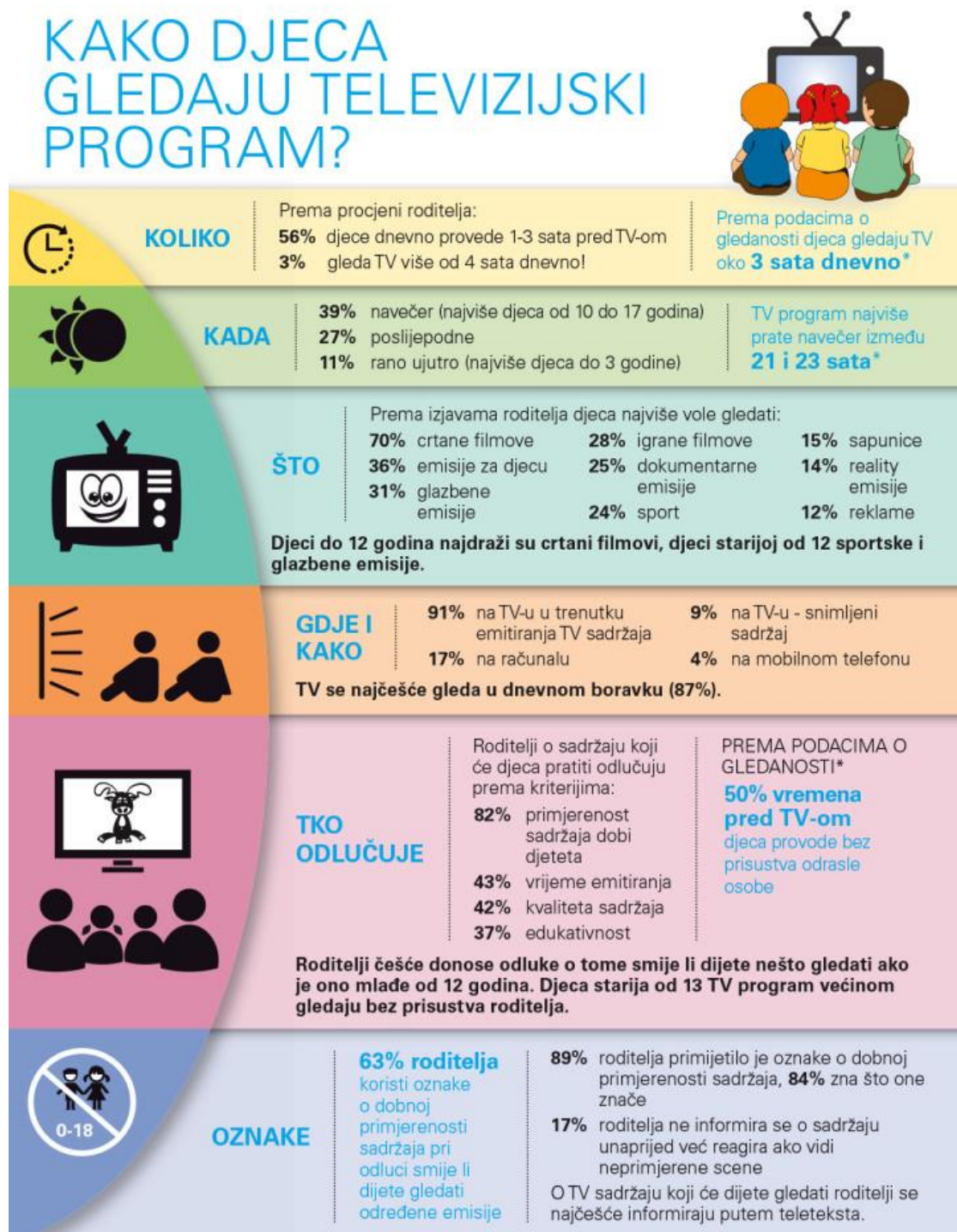
8. Kada si zadnji put pogledao/pogledala emisiju iz koje si nešto novo naučio/naučila?

9. Kako se zvala ta emisija? (Ako ne znaš odgovor, preskoči ovo pitanje!)

10. Smatraš li da ima dovoljno sadržaja na televiziji iz kojih bi mogao/mogla nešto naučiti?

a) da, ima dovoljno obrazovnih sadržaja b) trebalo bi biti više obrazovnih sadržaja

11. Nabroji barem dvije emisije poučnog sadržaja koje najčešće gledaš.

Istraživanje je za AEM i UNICEF u listopadu 2014. provela agencija Ipsos Puls. Ad hoc istraživanje metodom telefonske ankete posredstvom Ipsos Puls CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing) sustava.
Ispitanici: roditelji koji imaju djecu u dobi do 17 godina N = 1000 roditelja (1561 dijete)
*AGB Nielsen